

Cikkünkben az Eisen-fogaspontyot mutatjuk be, mely a fogaspontyalakúak (*Cyprinodontiformes*) rendjén belül a magashegyi fogaspontyok (*Goodeidae*) családjába tartozik.

Eisen-fogasponty, a szépséges Goodeid

Jelenleg érvényben lévő tudományos elnevezése *Xenotoca eiseni*, de egyesek genusnevét idézőjelben említik. Shane Webb kutatása szerint a *Xenotoca* nemzetségnevet szigorúan véve csak a *Xenotoca variata* fajra alkalmazhatjuk, és a másik két faj (*X. eiseni*, *X. melanosoma*) szerint a *Xenotichthys* genusba kerülne. Azonban ez az elmélet nem került hivatalosan publikálásra, ezért legfeljebb csak idézőjelben említhető náluk a genusnév, de egyelőre hivatalosan idézőjel nélkül is érvényes elnevezésük. E faj elsőként *Characodon eiseni* néven került – tévesen – leírásra, így ez

csak szinonima névként használható. Ez az elnevezés 1896-ból, Rutter munkásságából származik. A fajt a svéd természetkutató és természetvédő Dr. Gustav Eisen 1894-ben találta meg. Ő volt a megalapítója a Seyoia Nemzeti Parknak. Cloudsley Rutter 1896-ban a Rio Grande de Santiago at Tepic ágazatánál találta meg a fajt, melyet Eisen után nevezett el tiszteletből (ez a California Academy of Science-ben került publikálásra). Két rokon fajjal rendelkezik, melyek az aranyfőnyű fogasponty (*Xenotoca variata*) és a kormos fogasponty (*Xenotoca melanosoma*).

A *Xenotoca variata* alkalmazkodó képes faj, mely leginkább a lassan folyó és álló vizeket kedveli. Alapvetően mindenevő a faj, de az élőhely függvényében rendelkezésre álló tápláléktól függően ez eltolódhat a vegetarizmus vagy karnivorizmus irányába, hiszen genetikailag náluk ez nincs fixálva. Szaporodási időszaka februártól májusig tart, míg az Eisen-fogasponty esetében ez inkább csak a március-áprilisi időszakra korlátozódik. Az *X. variata* elterjedési területe nem egységes, hanem három, egymástól izolált területről van szó, azonban még mindig jobban elterjedt az Eisen-fogaspontynál.

A *Xenotoca melanosoma* elterjedési területe a Lago de Chapala, Jalisco szövetségi állam nyugat-délnyugati területén, egyes régiókban az Eisen-fogasponttyal együtt fordul elő. A *Xenotoca eiseni*hez legközelebb álló faj, hiszen mesterséges körülmények között keresztezésük lehetséges volt, míg az *X. eiseni* és *X. variata*; valamint az *X. variata* és az *X. melanosoma* között eredményes kereszteződés nem történt. Fitzsimons ebből vonta le azt a következtetést, hogy törzsejlődésileg a *Xenotoca eiseni* és a *X. melanosoma* áll a legközelebb egymáshoz. Szaporodási időszaka március – május közötti.

A *Xenotoca* genuson belül több változatot is ismerünk, a *X. variata* variánsaként emlegetett *Xenotoca* sp. „Cuitzeo”-t (melyet tévesen neveznek *Chapalichthys* sp. „Mintzita”-nak is), valamint a *X. melanosoma* Armeria rendszerből származó változatát, a *Xenotoca* sp. „Armeria”-t. Mindkettő azonban filogenetikusan különbözik az alapfajtól, ezért még leíratlan külön fajnak tekintjük őket.

Hasonló az eset a *Xenotoca* sp. „San Marcos” esetében is, melyet a legtöbben az Eiseni-fogasponty egy változatának tartanak, azonban a valóságban még

ő is egy mind a mai napig le nem írt külön fajnak tekintendő!

Kifejlett kori testnagysága a hímek esetében 5-7 cm között, míg a nőstényeknél 6-8 cm-en változik. A nőstények szürkésbarnás színezetűek, hasuk halványsárga, vemhességi foltjuk nagyon jól megfigyelhető. A nőstények hasa szülés előtt kikerekedik.

Ezzel szemben a hímek az egyik legszebb színekben pompáznak a Goodeidae-fajok között. Megtaláljuk rajtuk a zöldes-szürkés színtől kezdve a sárga különböző változatain át az irizáló türkizkéket és a bíbort is. A *Xenotoca* sp. „San Marcos” pedig még az *eiseninél* is sokkal erőteljesebb színnel rendelkezik.

A hímek farok alatti úszója a belső megtermékenyítést szolgáló párzószervvé, andropódiummá módosult, mely a Poeciliidae-fajok gonopódiumával ellentétben csak részbeni módosulatot jelent. Farkúszója szimmetrikus, és minden úszója áttetsző. A kifejlett hímek háta meglehetősen magas.

A kifejlett halak erősen hasított fogakkal rendelkeznek, de szájuk hátsó régiójában kúp alakú fogaik is vannak. A faj alapvetően mindenevő, de a növényi táplálék dominál táplálkozási szokásaiban, ezért bélrendszere minimum testhosszúságú vagy hosszabb annál (ez a szimbionta cellulózbontó baktériumkultúráknak biztosít életteret).

A vadonban több helyen is megtalálhatjuk kisebb állományait, így például a Río Grande de Santiago, Río Tepic, Río Compostela képezi élőhelyét elsősorban, de még a Río Ameca, Ayuquila, Tuxpán és Tamazula folyókból is regisztrálták. A vele gyakran összetévesztett *Xenotoca* sp. „San Marcos” a Lago de La Magdalena vidékén fordul elő. Általában elmondható, hogy a faj a tiszta vízű patakokat, folyókat, forrástavakat részesíti előnyben, de akár mesterséges csatornában, árkokban is meg-

telepedhet, hála az aránylag magas tűrőképességének. Viszont e tűrőképesség sem tudja a fajt megvédeni az extrém vízszennyezés (lelőhelye mentén többek között cukorgyárakat találunk) és a globális felmelegedés hatásaitól, mely a hűvös vizet kedvelő magashegyi fogaspontyokat bizony érzékenyen érinti (ezzel viszont ellentmond az a tény, hogy viszonylag magas hőmérsékletű vizekben is megtelepszik és gondozható). Populációi csökkennek, számuk évről évre, néha egészen drasztikusan esik, sajnálatos módon a természetben a ritka és veszélyeztetett fajok közt tartjuk már számon.

Akváriumi tartása során 90-100 liter minimális biztosítása már optimális számukra. Kedvelik a szabad teret, ahol úszhatnak, az akváriumot érdemes viszont különböző vízinövényekkel és uszadékfákkal dekorálni. Lelőhelyén is gyakran fordul elő aljzatnövényborítottság, akváriumban például a különböző hínárok, valiznériák felelnek meg e célra. Megfelelő etetés mellett a növényeket nem bántja, növényi kiegészítő tápokon kívül érdemes szúnyoglárvával és más férgekkel is megkínálni néha.

Akváriumi tartása során általában 20-25 °C ajánlható, de azon

kevés *Goodeidae*-k közé tartozik, melyek akár a 27-28 °C-t is elviselik rövidtávon. Téli időszakban fűtetlen medence esetén a 15-17 °C már elég neki, nyáron viszont kerti tóba is kihelyezhetőek. Itt a napfény hatására képződő D-vitamin, valamint a természetből származó eleség (algák, rovarlárvák, vízi protoszták) vitalitásukat fokozza, színüket erősíti, így augusztus-szeptember idején történő lehalászás után káprázatos szépségű halakat csodálhatunk akváriumunkban.

A savas kémhatást nem viseli jól, 6-8 közötti pH érték megfelelő számára, a víz keménysége 14-20 NK között legyen, lágy vízben nem tartható! Leginkább egyfajos medencében gondozható,

ugyanis egy viszonylag agresszíven csipkelődős fajról van szó. Saját fajtársait nem bántja, és több *Goodeidae* fajjal is viszonylag jól együtt tartható, de más halak (különösen a nagyobb, netán fátyolos úszóval rendelkező fajok) bizony kárát látnák a vele való együttlétnek. Ha mindenáron társítanánk az önmagában is szép fajt, akkor például érdemes valamilyen gyorsabb mozgású kardfarkú hallal, nagyobb elevenszülő fogaspontyval együtt, lehetőleg biotópikusan gondozni.

Nem nevezhető viszont igényes fajnak, ezért még kezdő akvaristáknak is lehet ajánlani. Körülbelül kéthavonta hoz csak világra 10-20 kishalat, melyek viszont relatív nagy testméretűek, így felnevelésük nem problémás. A tenyésztők közt gyakran számít más magashegyi fogaspontyfajokhoz képest, még Magyarországon is!

Szöveg:

Babai Evelin, Nagy Alexandra,
Tóth Kristóf

Fotó: Anton Lamboj

Felhasznált irodalom: Michael Köck:
Die Gattung *Xenotoca* (Das Lebendgebärenden-Magazin, 2012/2.)
<http://www.goodeidworkinggroup.com/xenotoca-eiseni>

